1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak".
Խմբագրատան տելեֆօն № 2-53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամէն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են խմբագրատան տողամին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

ԽՄԲԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1914 Թ. ՀԱՄԱՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է

12 և 11 ամիսը	10 ամիսը	9 ամիսը	8 ամիսը	7 և 6 ամիսը	5 ամիսը	4 ամիսը	3 ամիսը	2 ամիսը
10 ռուբ.	9 ռուբ.	8 ռուբ.	7 ռուբ.	6 ռուբ.	5 ռուբ.	4 ռուբ.	3 ռուբ.	2 ռուբ.

Դեկտեմբերի 1-ից մինչեւ յունվարի 1-ը 85 կոպ.

Ամերիկայի բաժանորդները պէտք վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 ռուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով։ Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել՝ առաջին երեսի վրա տողատեղին (պէտիտ) 20 կ., վերջին երեսի վրա 10 կ.։

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ։

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։

ՊՐԷՄԻԱ

«Մշակի» ՏԱՐԵԿԱՆ այն բաժանորդները, որոնք 1914 թ. համար (սկսած յունվարի 1-ից 1914 թ.) միանուագ կամ մաս-մաս վճարած կլինեն 10 ռուբլի բաժանորդավճարը, կը ստանան ՁՐԻԱԲԱՐ հետեւեալ նոր լոյս տեսնելիք գիրքը՝

„Տպագրութեան արուեստը եւ Հայք"

Աշխատութիւն Թիւրքիայ գրող ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

Գիրքը զարդարված կը լինի բազմաթիւ պատկերներով և տպված ընտիր թղթի վրա։ Ոչ-բաժանորդների համար գիրքը կարժենայ 2 ռուբլի։

Արտասահմանեան բաժանորդները պէտք է ուղարկեն գրքի ճանապարհածախքը, որի քանակը կը յայտարարվի իր ժամանակին։

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով առեղծվում են մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեան գրասենեակը հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթն ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել՝ գրելով հասցէները պարզ և ճշգրիտ։

Կիրակի, նոյեմբերի 24-ին, առաւօտեան ժամը 10½-ին Վանքի աւագ եկեղեցում կատարվելու է պատարագ

ՍԻՄԷՕՆ ՋԱՒԱՐԵԱՆԻ

մահվան քառասնօրեակի առիթով և ապա հոգեհանգիստ ԽՕՋԻՎԱՆՔԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆԸ նրա գերեզմանի վրա, որի մասին յայտնում է հանգուցեալի մայր Սօֆիա Ջաւարեանը իր ընտանիքով։

1079. 2—1

ՄԱՑՐԱՊԵՏ ԹԱՅԻՐԵԱՆՑԸ իր միաբան քոյրերի հետ յայտնում է, որ կիրակի, նոյեմբերի 24-ին, Կուսանաց վանքում կատարվելու է ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԲԱԽՇԻ ԽԱԼԱԹԵԱՆՑԻ եւ ՄԻՒՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԻ

համար։ Պատարագի սկիզբն է առաւօտեան ժամը 10-ին, իսկ հոգեհանգիստը՝ ժամը 12-ին։

1080. 1—1

ՌՈՒՍԱՑ ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ եւ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Русское Общество Пароходства и Торговли.

ՆԱՒԱՀԱՆԳՍՏԱՅԻՆ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՓՈԹԻՈՒՄ

••ԴԱԴԱՐԵԼ Է••

Ապրանքներ Փօթիի վրայով կարելի է ուղարկել։

առ. 1074. 2-1 Գործակալ Ս. Խ. ՍՈՒԼԽԱՆԵԱՆ

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՈՒԿՑԻՈՆ

Կովկասեան Գեղարուեստը Խրախուսող Ընկերութեան անդամների աշխատութիւնների նշանակված է կիրակի, նոյեմբերի 24-ին, առաւ. ժամը 11-ին, Ընկերութեան դահլիճում— Գրիբօէդովսկայա, № 24. Դահլիճը բաց է ամէն օր ժամը 10 - 5-ը։

ՄՈՒՏՔԸ ՁՐԻ Է։

(ա. օ.) առ. 1076. 2—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

Երկուշաբթի, նոյեմբերի 25-ին

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

կը ներկայացնէ

ՅՈՒ ԵՐԹԱՍ

Պիէս 5 գործ. և 6 պատկ. Սօբոլշիկով-Սամարինի, (փոխադրութիւն Հ. Սենկեվիչի համանուն վէպից), թարգմ. Լ. Բաբայեանի։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ ԵՆ.—տ. տ. Ազատեան, Աշխէն, Արաքս, Արմէնեան-Դուրեան, պ. պ. Ալլահվերդեան, Աղայեան, Արմէնեան, Բերոյեան, Մ. Թաշճեան, Մամիկոնեան, Մանուէլեան, Մուրադեան, Յարութիւնեան, Տէր-Առաքելեան, Փափազեան Վահրամ, Օվի-Ահարոնեան, աշխատակից-աշխատակցուհիներ և ուրիշներ։

Սկիզբը երեկոյեան ճիշդ ժամը 8-ին։

Ռեժիսսեօր՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ

1078. 2—1

Առաջնակարգ ցիրկ

ԵՂԲ.

ԵՍԻԿՕՎՍԿԻՆԵՐԻ

Այսօր, շաբաթ, նոյեմբ. 23-ին, տեղի կունենայ ցիրկային խոշոր ներկայացում, մասնակցութեամբ առաջնակարգ արտիստների։ Այսօր կրմբշամարտեն՝ Ֆանտօնադի հետ, վճռական մարտ Վախտուրօվի և Իվան Կայինի միջև (Վախտուրօվը տալիս է իր պատուոր գօտին, մէդալը և 100 ր. դրամ եթէ Կայինին ինքը յաղթելու չեղաւ), վճռական մարտ Չէմբէր Ցիպսի և Լուկա Կօպինէվի միջև։

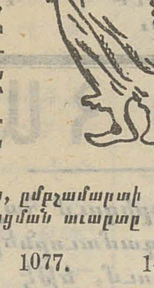

Ներկայացման սկիզբը ժամը 8-ին, ըմբշամարտի սկիզբը ժամը 9½-ին, իսկ ներկայացման աւարտը ժամը 11-ին։

առ. 1077. 1—1

Բեռլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Վերադառնալով արտասահմանից վերանորոգեց ներքին հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը. առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի. բժշկութիւն նաև խառն ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, արհեստական ՊՆԷՎՄՕՏՕՐԱԿՍՈՎ։ Թոքերի և սրտի քննութիւնը լուսաւորված ՌԵՆՏԳԷՆԵԱՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՎ։ Ամեն օր՝ 9—1 ժամ ցեր. և 5—7 ժ. երեկոյեան. ՉՔԱՒՈՐՆԵՐԻՆ ԱՌ. Ժ. 9—10 ՉՐԻ։ Бебутовская 23. тел. 7—92.

(ա.օ.) առ. 977. 100—19

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

20 և 21 Նոյեմբերի

Լիվադիա.—Բաղդ ունեցաւ ներկայանալ Թագաւոր Կայսրին և հրաւիրվել Բարձրագոյն Նախաճաշի ներքին գործերի մինիստրի օգնական գեներալ Ջունկովսկին։

—

Պետերբուրգ.—Պաշտօնական «Россія» լրագրում տպված է առաջնորդող յօդուած ի պատասխանի բուլղարական կառավարութեան հետ առնչութիւն ունեցող «Էխօ-դէ-Բիւլգարի» լրագրի յօդուածի, որի մէջ ասված է, թէ Ռուսաստանի վերաբերութեամբ վրշտակցութեան զգացմունքը առեղծվեց Բուլգարիայում տակաւին այն ժամանակ, երբ Ռուսաստանի ամենանուիրված բարեկամները բարձրաձայն դժգոհութիւն էին յայտնում մեծ սլաւօնական պետութիւնից։

—

Կ. Պոլիս.—Պնդում են, որ Կավաքըլ-Մուստաֆան անձնասպան չէ եղել, այլ մահապատժի ենթարկվեց զինուորական իշխանութիւնների կարգադրութեամբ չարչարանքներից յետոյ, որոնցով նրան ստիպում էին ցուցում տալ, թէ երբ արտասահմանում դաւադրութիւն է պատրաստվում։

Թիւրքաց կառավարութիւնը արգելեց տեղական լրագիրներին տեղեկութիւններ տալ Մուստաֆայի և այն մասին, որ մեծ վէզիրը ներողութիւն է խնդրել ռուսաց դեսպանից։

Օսմանեան Գործակալութիւնը հերքում է արտասահմանում տարածված այն տեղեկութիւնները, թէ երբ շուտով կաբինէտը հրաժարական է տալու։

Նախկին ոստիկանապետ Ասմի-բէյը յատուկ յանձնարարութեամբ մեկնում է Եւրոպա։

—

Կ. Պոլիս.—Լուրեր տարածվեցին թէ շուտով հրաժարական է տալու կաբինէտը։ Մեծ վէզիրի յաջորդ անուանում են զինուորական մինիստր Իզզէթ-փաշային և Լոնդոնի օսմանեան պատգամաւոր Հակկը-փաշային։

—

Հռոմ.—Ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրի եղբայր Սազօնովի մահվան առիթով իտալական արտաքին գործերի մինիստրը Սազօնովին ուղարկեց ցաւակցական հեռագիր։

Բէլգրադ.—«Պիէմօնտ» լրագիրը Ռուսաստանին նուիրել է համակրական առաջնորդող, ժատնանշելով որ Սերբիան այժմ, ինչպէս և առաջ, նուիրված է Ռուսաստանին։ Լրագիրը իր յօդուածը աւարտում է այսպէս. «Մեծ քոյր Ռուսաստան, կանչիր մեզ դէպի քեզ, որպէսզի մենք չը թափառենք դէպի Արեւմուտք, ծանօթացրու մեզ քո կուլտուրայի բարիքների հետ։ Մեր ցեղը քո հզօրութեամբ գլուխը բարձր պահած, մի ձեռքում սուր, միւսով սեղմելով եղբայրական ձեռքը, երգում է սլաւօնականութեան օրհներգը և աղօթում ուղղափառ Ցարի համար»։

—

Բուխարէստ.—Ռումինական կառավարութիւնը հրատարակել է դեղին գիրք, որ վաւերագրերով նկարագրում է Ռուսաստանի վերաբերմունքը դէպի Ռումինիան՝ բալկանեան պատերազմի ժամանակ։ Յիշեալ գրքից երեւում է, որ Ռուսաստանը ռումին - բուլգարական սուր յարաբերութիւնների առիթով ամեն անգամ տուել է երկուստեք խոհեմութեան ու չափաւորութեան խորհուրդներ ու խրատներ։

—

Բերլին.—Արժանահաւատ աղբիւրից հաղորդում են, որ մեծ պետութիւնները համաձայնել են, որպէսզի պրինց Վիդը ստանձնէ ալբանական գահը։

—

Աթէնք.—Պալատի նիստ։ Պատգամաւորները խիստ յարձակվեցին Եպիրոսի մեծ մասը Ալբանիային յանձնելու վճռի դէմ։ Պատգամաւորներից մէկը խստագոյնս որակեց Իտալիայի քաղաքականութիւնը և՝ Նախագահի առաջարկութեամբ՝ չափաւորելու դարձուածքները՝ պատասխանեց, թէ արտայայտում է ամբողջ ազգի միաբերան զգացմունքները։ Պատգամաւոր Գլավասը ասաց, որ ամբիօնից եղբայրական ողջոյն է ուղարկում վեհանձն Ֆրանսիային։ Պատգամաւորները բարձրացան տեղներից և յայտարարութիւնը ծածկեցին ծափահարութեամբ։

—

Հռոմ.—Պատգամաւորների պալատ։ Հերթին գահական ճառի դէմ պատասխան-ուղերձ ուղարկելու խնդիրն է։ Հանրապետական Բարսիլային, կանգ առնելով Իտալիայի և Աւստրիայի յարաբերութիւնների վրա, գտնում է, որ այդ յարաբերութիւնները յիշեցնում են այն շինութիւնը, որ միշտ էլ գտնվում է վերանորոգութեան դրութեան մէջ։ Խօսելով իտալօ-աւստրիական համաձայնութեան մասին, վերաբերեալ ալբանական գործերին, հռետորը կասկածում է, թէ ապագայում երկու ազգերի յարաբերութիւնները լաւ լինեն։ Հանրապետական Կօմանդինին պնդում է, թէ վերջին ընտրութիւններին, հակառակ օրէնքի, քահանաները հանդէս էին գալիս ագիտատորների դերում։ Սօցիալիստ Ջիկոտին խօսում է Լիվիայի պատերազմի դէմ և պարսաւում է ընտրութիւնների ժամանակ կառավարութեան բռնած դիրքը։

—

Պարիզ.—Տիմբուկտուի մօտերը տեղացիները թակարդի մէջ ձգելով ֆրանսիական զօրամասին սպանել են նրանից 9 հոգու։ Տեղացիք կորցրել են 18 սպանված։

—

Տօկիօ.— Զինուորական մինիստրը յայտնեց մամուլի ներկայացուցիչներին, որ զօրքի աւելացումը անհրաժեշտ է գտնում, բայց նոր զօրաբանակներ կազմելու նախագիծը յետաձգում է, որպէսզի ներքին քաղաքական բարդութիւններ առաջ չը գան։

Լրագիրների ասելով, չինական զինուորական մինիստրը իբր մտադիր է հրաւիրել եապօնացի հրահանգիչներ մանջուրական զօրքի վերակազմութեան համար։

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԷՏԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

—

Պարիզ, 20 Նոյեմբերի

Պատգամաւորների պալատ։ Կաբինէտի անկումը տեղի ունեցաւ հետեւեալ պարագաներում։ Ֆինանսների մինիստր Դիւմօնի ճառից յետոյ, որ պաշտպանեց պետական ըէնտան հարկից ազատելու միտքը, արմատական-սօցիալիստները միահամուռ արշաւանք սկսեցին կաբինէտի դէմ, պնդելով առանձնապէս այն սպառնալիքի վրա, որպիսին ներկայացնում է կեանքում եկամտային հարկը գործադրելու աջողութեան համար ըէնտան հարկից ազատելը։ Այդ մտքով խօսեցին ֆինանսական մասնաժողովի նախագահ Մայլվին, բիւջէտային մասնաժողովի նախագահ Նուլանը, Ժօրէսը և Կայօն։ Նրանք ապացուցանում էին, որ կառավարութեան դօկտրինան կը ստեղծէ հարկերի անհաւասարութիւն և կը կապէ պարլամէնտի ձեռքերը ապագայում։

Բարտուն յորդորում է պալատին պաշտպանել ժողովրդական խնայողութիւնների շահերը և հանգստացնել այդ տեսակէտից հասարակական կեանքը։ Պատգամաւորներից մէկի հարցին Բարտուն ասում է, որ բիւջէտային մասնաժողովի յայտարարութիւնները կարող են անհանգստութիւն առաջ բերել, վտանգաւոր՝ պետական վարկի և ժողովրդական խնայողութիւնների համար։

Բարձրանում է ուժեղ աղմուկ, բողոքներ արմատականների աթոռներում։ Ընդունելով Դէլպէքի բանաձևը Բարտուն բացատրում է, որ այդ բանաձևն ընդ միշտ ազատում է ըէնտան հարկերից, որոնք կընկնեն միւս արժեթղթերի վրա, և դնում է վստահութեան հարցը։ Արմատական սօցիալիստները ողջունեցին քուէարկութիւնը խրոխտալի ծափահարութեամբ։ Լսվում են աղաղակներ նրանց միջից. «Կորչի եռամեայ ծառայութիւնը»։ Կենտրօնը և ձախակողմեանների մի մասը, որի մէջ է և Բրիանը, շրջապատեցին մինիստրներին, յայտնելով նրանց համակրանք։

Դէլպէքի ուղղումը ընդունեցին 18 աջակողմեան պատգամաւոր, 33 ակսիօն-լիբէրալ, 42 առաջադիմական, 31 հանրապետական միութիւնից, 62 դեմօկրատիկ ձախակողմեան կուսակցութիւնից, 36 ձախակողմեան արմատական, 20 արմատական-սօցիալիստ, 4 հանրապետական-սօցիալիստ, 19 անկախ։

Ուղղման դէմ ձայն տուին 1 աջակողմեան, 1 առաջադիմական, 1 հանր. միութիւնից, 9 դեմ.-ձախ., 58 ձախ.-արմատ., 118 արմ.-սօց., 25 հանր.-սօց., 68 միացեալ սօց., 9 անկախ. և 15 հոգի ձեռնպահ մնացին։

Պուանկարէն ընդունեց Բարտուի կաբինէտի հրաժարականը։

Մինիստրական ճգնաժամը առեղծել է շատ լուրջ կացութիւն։ Անորոշ ժամանակով փոխառութեան գործադրութիւնը յետաձգվեց, մինչդեռ այն չափազանց անհրաժեշտ էր խոշոր ծախքերի պատճառով։ Ամենքը հիացած են Բարտուի եռանդից և տաղանդից։ Տակաւին նրա յաջորդի մասին չէ խօսվում։ Սօցիալիստները և արմատական-սօցիալիստները գերադասութիւն են տալիս Կայօյին. ուրիշ խմբակներ խօսում են Դէշանէլի, Ժան Դիւպիւի, Դումէրգի մասին։

Պուանկարէն խորհրդակցեց Բարտուի, և յետոյ Դիւբօստի հետ։

Մամուլը եռանդով խօսում է կաբինէտի անկման մասին։

Պուանկարէն ընդունեց Դէշանէլին։ (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 21 Նոյեմբերի

Պուանկարէն այսօր երկու անգամ ընդունեց Բարտուին, խօսեց ֆինանսական մասնաժողովի նախագահ և մասնաժողովի գլխաւոր տեղեկաբեր Էմօնի հետ։

Պուանկարէն Կայօյի և Րիբօյի հետ խօսելուց յետոյ, ըստ լուրերի, գերակշռութիւն տուեց Րիբօյին, որին և առաջարկեց կաբինէտ կազմել։ Րիբօն դեռ չէ պատասխանել։ (Հ. Գ.)

ՑԱԲԵՐՆԻ ԴԷՊՔԸ

—

Այս դէպքը, որի մասին խօսում է ստորև զետեղված հեռագիրը, հետեւեալն է։ Էլզասում կայ մի փոքր քաղաք Ցաբերն անունով. այդտեղ տեղական պահակազօրքի

(գարնիզոնի) մի ենթասպայ թոյլ է տալիս իրան վիրաւորական վարմունք դէպի բնակիչները և նախատական խօսքեր ուղղում ֆրանսիական զօրքի հասցէին: Բնակիչները ցոյցեր են սարքում երիտասարդ լէյտենանտի բնակարանի առաջ և նրան սպառնում են զանազան միջոցներով: Դրանից աւելի զայրանում են օֆիցէրները, որոնք յոխորտալից դիրք են բռնում բնակիչների վերաբերմամբ: Օֆիցէրները շրջում են քաղաքում զինաւորված և թրերը մերկացրած զինւորների ուղեկցութեամբ: Բնակիչները վիրաւորական հանաքներ են ուղղում օֆիցէրներին: Քաղաքում այդ առիթով տեղի են ունենում մեծ անկարգութիւններ. զօրքին հրամայվում է ցրել ամբոխը և կալանաւորել յանցաւորներին: Զինւորները շատ խստութեամբ կատարում են այդ հրամանը. սկսում են խուժել տները և կալանաւորում են նոյնիսկ պրօկուրօրին, դատաւորներին և փաստաբաններին, որոնք դատարանից դուրս էին եկել՝ խռովութիւնների առաջն առնելու համար: Ֆրանսիական կառավարութիւնն ևս բողոք է յայտնել լէյտէնանտի արտասանած վիրաւորական խօսքերի համար ֆրանսիական զօրքի դէմ: Կառավարութիւնը զինւորական դիկտատուրա է հաստատեց Ցաբերնում, մի բան, որ սաստիկ յուզումն է առաջ բերել րէյխստագում:

Բերլին, 20 նոյեմբերի

Րէյխստագում սկսեց քննվել Ցաբէրնի դէպքերի մասին ուղղված հարցապնդումը: Ներկայ են պետական կանցլէրը, մինիստրները, շատ զինւորականներ: Պատգամաւորների և հասարակութեան տեղերը լի են: Առաջադիմականների հռետորների ասելով, տեղի ունեցած դէպքերն անպատւաբեր են կուլտուրական երկրի համար: Նկարագրելով դէպքերի մանրամասնութիւնները, հռետորները մատնանշում են, որ զօրանոցների նկուղում բանտարկվածները զրկված էին անգամ բնական պէտքերը կատարելու հնարաւորութիւնից: Լսվում են ձայներ՝ «Թո՜ւհ»: Մեծ աղմուկ է: Նախագահը դժուարութեամբ է վերականգնում հանգստութիւնը:

Սօցիալիստների հռետորը խիստ դարձուածքներով բնորոշեց դէպքերը և զինւորական մինիստրի վերաբերմունքը դէպի նրանց: Պետական կանցլէրը, հռետորի կարծիքով, պէտք է միջոցներ ձեռք առնէ, որպէսզի մեղաւոր զինւորական անձինք կրեն իրանց յանցանքին համապատասխան պատիժ, այնպէս Գերմանիան յետ կը մնայ Վենէցուէլլայից և Մեկսիկայից:

Բարձրանում է մեծ աղմուկ: Նախագահը հռետորին կարգի է հրաւիրում: Հռետորը վերջում խորհուրդ է տալիս կանցլէրին սօցիալիստների հետ միասին ձեռնարկել Գերմանիան ժամանակակից ազատ պետութիւն դարձնելու գործին:

Պատասխանելով, պետական կանցլէրը ընդհանուր գծերով պարզեց Ցաբէրնի դէպքերը և մատնանշեց, որ պօրուչիկ Ֆօրստնէրը չէ վիրաւորել ֆրանսիական դրօշակը: Ձայնը բարձրացնելով, կանցլէրն ասում է. «Ինքն ըստ ինքեան պարզ է, որ թոյլ չի տրըվի վիրաւորել մի զօրքի, որի հետ 40 տարի առաջ պատուաւոր կռիւ մղեցինք» (ձայներ՝ «Բրաւո՜»):

Զինւորական մինիստրը եռանդով պաշտպանում է զինւորական իշխանութիւնների վարմունքը:

Մինիստրի ճառից յետոյ կենտրոնի և ազգային-լիբէրալների ներկայացուցիչները ամենախիստ դարձուածքներով պարսաւեցին կառավարութեան գործողութիւնները:

Նիստը փակվելուց առաջ առաջադիմականների կուսակցութիւնը առաջարկեց անվստահութիւն յայտնել պետական կանցլէրին: Առաջարկութիւնը պաշտպանվում է ամբողջ րէյխստագից, բացի աջակողմեաններից: Վիճաբանութիւնները շարունակվելու են վաղը: Այսօրվայ նիստը վերջին տարիներում ամենաաղմկալին պէտք է համարել: Անկարգութիւնները հասան իրանց գագաթնակէտին, երբ զինւորական մինիստրը յիշեցրեց լրագրական արշաւանքի մասին: Սօցիալիստ Լեդէբուրը բացականչեց մինիստրին. «Դուք խօսում էք գործակալ-պրօվոկատօրի նման»: Կանցլէրը և մինիստրը մի քանի րոպէ ուղղակի անկարող եղան խօսել: Կանցլէրի ճառին ձախակողմը պատասխանեց սուլելով: (Հ. Գ.)

Բերլին, 21 նոյեմբերի

Մամուլը, բացի պահպանողական օրգաններից, պարսաւում է կառավարութեան ներկայացուցիչների րէյխստագում երեկ հանդէս գալը:

Րէյխստագի այսօրվայ նիստը բացվում է լի դահլիճի մէջ: Նախագահը խնդրում է պատգամաւորներին լինել հանգիստ և չաղաղակել: Կանցլէրը դրանից յետոյ խօսեց դարձեալ աղմուկի և հեգնական ծիծաղի մէջ: Նկատելի էր, որ նա ճառելիս սաստիկ յուզվում էր: Կանցլէրի ճառի վերջին եղաւ սուլոց և երկարատև աղմուկ: Պարզելով իր վերաբերմունքը Էլզաս-Լօթարինգիայի քաղաքականութեան նկատմամբ, կանցլէրն ասաց, որ նա հետևողական է. նա Էլզաս-Լօթարինգիայի փոխարքայի հետ միասին ձեռնարկեց մտցնելու այնտեղ սահմանադրութիւն: Ցաբէրնում կատարված սխալների համար կը լինի պատիժ: Ապագայում պէտք է խուսափել նման դէպքերից և վերականգնել հանգստութիւնը օրէնքի հիմունքներով:

Կանցլէրից յետոյ խօսեցին պահպանողականների, սօց.-դեմօկրատների, լեհերի, էլզասցիների ներկայացուցիչները: Յուզմունքն աստիճանաբար հանդարտվեց, բայց տրամադրութիւնը դարձեալ բարձրացաւ քուէարկելիս.

Րէյխստագը անսովորական ձայնատւութեամբ ընդունեց մի բանաձև, որով 293 ձայնով ընդդէմ 54-ի պարսաւանք է յայտնվում պետական կանցլէրին (4 հոգի ձեռնպահ մնացին): Րէյխստագը ընդունեց քուէարկութեան հետևանքը երկարատև ծափահարութեամբ ու բացագանչութեամբ: Դահլիճում մեծ շարժում է, որովհետև այդ տեսակ մեծամասնութիւն ընդդէմ կառավարութեան չէ եղել երբէք գերմանական պարլամենտի պատմութեան մէջ:

Կանցլէրը երեկոյեան մեկնում է Դօնաուշինգէն:

Կանչված են Էլզաս-Լօթարինգիայի փոխարքան և զօրաբանակի հրամանատարը: (Հ. Գ.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Կ. Պօլիս.—Հայոց պատրիարքը և հայկական «Ազատամարտ» լրագիրը հայկական բարենորոգումների առիթով ստացան սպառնական նամակներ թիւրք երիտասարդութիւնից, որ կանգնած չէ կառավարութեան կողմը: Մաքրի-քիօյ արուարձանում հայ և յոյն եկեղեցիների վրա ֆանատիկոս մահմեդականները սև գոյն են նկարել: Իթթիհատականները և զինւորական իշխանութիւնները արգելեցին լրագիրներին գրել այդ մասին, խոստանալով երևան հանել յանցաւորներին: (Հ. Գ.)

Կ. Պօլսից հաղորդում են Լօնդօն, որ «Մ. և Ա.» կօմիտէտը սկսել է լուրջ հակահայկական շարժում այն պատճառով, որ հայերը չեն դիմադրում եւրօպական միջամտութեան յօգուտ իրանց և համակրում են Հայաստանում բարենորոգումներ մտցնելուն:

Կ. Պօլսի արուարձաններից մինում երևան է հանված դաւադրութիւն հայերին կոտորելու համար, ինչպէս և նրանց եկեղեցիներն ու դպրոցները քանդելու: Թիւրքերը բօյկօտ են կազմակերպում հայերի դէմ:

Պարիզում հայասէրների վեհաժողովի պատգամաւորները ասում են, որ այն դէպքում, եթէ Թիւրքիան խուսափէ բարենորոգումները Հայաստանում գործադրելուց եւրօպական վերահսկողութեան ներքոյ, հայերի համար հանդէս կը գայ միմիայն Ռուսաստանը: Անգլիացի պատգամաւորները յայտնում են, որ Անգլիան հանգիստ վերաբերմունք ցոյց կը տայ Ռուսաստանի միջամտութեան: Գերմանիայի պատգամաւորները նոյնն են ասում:

Գերմանիան երրեակ դաշնակցութեան անունից առաջարկեց միացած պետութիւններին տալու Թիւրքիային երեք տարի ժամանակ Հայաստանում անկախօրէն բարենորոգումներ մտցնելու համար, հրաժարվելով այդ ժամանակամիջոցում վերահսկողութիւն կազմակերպելուց:

«Ber. Tag.» ստոյգ աղբիւրից քաղելով հաղորդում է այն բարենորոգումների պլանը, որ նախագծել են մեծ պետութիւնները Հայաստանի համար:

Հայ ազգաբնակութիւն ունեցող նահանգների գլուխ նշանակվելու է Թիւրքաց գեներալ-նահանգ: Նրան կից՝ երկու եւրօպացի խորհրդատու լայն լիազօրութիւններով: Խորհրդատուներին ընտրելու է Բ. Դուռը մեծ պետութիւնների համաձայնութեամբ, չէզոք պետութիւնների հպատակների թւից, 5 տարի ժամանակով:

Գեներալ-նահանգը ոչինչ չէ կարող վճռել առանց իր խորհրդատուների համաձայնութեան:

Գեն.-նահանգի և խորհրդատուների միջև ծագող տարաձայնութիւնները լուծում է Բ. Դուռը նրանից յետոյ, երբ Կ. Պօլսի մէջ պաշտօնավարող մեծ պետութիւնների դեսպանները կը քննեն այդ տարաձայնութիւնները:

Պաշտօնեաներ նշանակելը և արձակելը տեղի է ունենում գեն.-նահանգի և եւրօպացի խորհրդատուների փոխադարձ համաձայնութեամբ:

Հայաստանում, բացի դրանից, սահմանվելու են ներկայացուցչական հաստատութիւններ շրջանային սէյմերի նման, բաղկացած կէսը քրիստոնեաներից, կէսը մահմեդականներից: Պաշտօնեաները նոյնպէս կէսը լինելու են քրիստոնեաներից և կէսը՝ մահմեդականներից:

Ֆրանսիական օրաթերթերի ասելով, Ռուսաստանը պահանջում է Թիւրքիայից իբրև վարձահատուցումն գերմանական հրահանգիչներ հրաւիրելու փոխարէն՝ ազատ յայտարարել նեղուցները, անյապաղ բարենորոգումներ մտցնել Հայաստանում և Թիւրքաց զօրաբանակներից մէկի գլխաւոր հրամանատար կարգել ռուս գեներալի: Ռուսաստանի պահանջները պաշտպանում են Ֆրանսիան և Անգլիան:

Անգլիական «West. Gazette» ողջունում է այն հանգամանքը, որ Ռուսաստանը ճնշումն է գործ դնելու Թիւրքիայի վրա հայկական բարենորոգումները գործադրել տալու նպատակով, և ասում է, որ ժամանակը եկել է եռանդով ազդելու Թիւրքիայի վրա: Լօնդօնում ամեն օր ստացվում են տեղեկութիւններ Հայաստանում կատարվող կամայականութիւնների ու անարդարութիւնների մասին: Լրագիրը պահանջում է նշանակել եւրօպացի կամ գոնէ քրիստոնեայ նահանգապետ Հայաստանում և կազմակերպել ժանդարմէրիա: Լրագիրը ասում է, որ Հայաստանում բաւական աշխատանք կայ բոլոր մեծ պետութիւնների համար:

Թիւրքաց «Թանինը» եռանդով համոզում է հայերին «ի խուսափումն եւրօպական վերահսկողութեան ընդհանուր վտանգի» պայմանաւորվել բարենորոգումների առիթով անմիջապէս Թիւրքերի հետ՝ չը դիմելով մեծ պետութիւնների աջակցութեան:

ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

ՊՍԱԿԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

Ալ. Քալանթարի անուան հիմնվելիք ֆօնդի օգտին ստացանք՝ 1) Թիֆլիսում եղբարք Մկրտիչ և Թովմաս Խանդուլեաններից 50 րուբլի, 2) Գանձակից՝ ս. Յովհաննէս եկ. երէցփոխ Ց. Իսահակեանի միջոցով, Գանձակի հայերի շրջանում հանգանակված, 147 րուբլի:

Անդրկովկասեան անասնաբուժական ընկերութեան ժողով, յարգելով յոռընկայս հանգուցեալ Ալէքսանդր Քալանթարի յիշատակը, յատկացրել է որոշ գումար Ալ. Քալանթարի անուան ֆօնդի համար:

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փօթի, 30 հոկտ.

Հոգաբարձութիւնս յայտնում է իր խորին վշտակցութիւնը խմբագրութեանդ՝ բազմաշխատ և ազգօգուտ գործիչ Ալ. Քալանթարի վաղաժամ մահվան առիթով:

Ի տեղի Նախագահի Հոգաբարձութեան՝
Ղազարոս Բագարեան
Քարտուղար՝ Մելքոն Թիւրքեանց

Բագու, 25 հոկտ.

Լիանօզովի գործարանի հայ արհեստաւորներն ու բանւորները՝ լսելով մահը Ալ. Քալանթարի՝ յայտնում են խմբագրութեանդ իրանց ցաւակցութիւնը և պսակի փոխարէն ուղարկում ձեզ 50 ր., յանձնելու համար կարգադրիչ յանձնաժողովին, որը պաշտօն ունի յաւերժացնելու հանգուցեալի յիշատակը որևէ հանրօգուտ գործով:

Լիանօզովի գործարանի՝
Հայ արհեստաւորներ և բանւորներ

Թիֆլիս, 26 հոկտ.

Թիֆլիսի մի խումբ հայ բանւորներ իրանց խորին վշտակցութիւնն են յայտնում մեծ ու ազնիւ՝ հասարակական ազատամիտ գործիչ՝ գիւղացու և աշխատաւորների շահերի ջերմ պաշտպան Ալ. Քալանթարի վաղաժամ մահվան համար՝ իր ընտանիքին և «Մշակի» որբացած խմբագրութեան:

Խաղաղ հանգիստ նրա վաստակաբեկ աճիւններին:

Մ. Պալեան, Թադէոս Օձեան, Սիմէօն Մալխասեան, Գէորգ Ղորղլէջեան, Աւետիք Մկրտչեան, Խորէն Բաղաեան:

Ալէքսանդրապօլ, 25 հոկտ.

Ազնիւ, համբերատար, անկաշառ և ժողովրդասէր Ալ. Քալանթարի անժամանակ մահը ողբում եմ ամենքի հետ ես էլ, ցանկանալով որ նրա անխոնջ հոգով ցանված սերմերը արմատ բռնեն մեր ժողովրդի, անմխիթար գիւղացիութեան խոպան կեանքի անդաստանում:

Մօտիկ ճանաչելով Քալանթարին, նրա մաքուր սիրտն ու գաղափարական միտքը, ես չեմ կարող չափել մեր կրած կորուստի մեծութիւնը: Միայն մի մխիթարութիւն եմ գտնում, այն՝ որ հասարակութեան նուիրված գործիչը իրան տրված քանքարը շահեցրեց, դարձրեց տիրոջը և պարտքը կատարելու ժամին ընկաւ հոգենուէր:

Կարապետ Իսահակեան

Գօրիս, 21 հոկտ.

Կայծակի հարուածը ինձ այնքան չէր սարսափեցնի, որքան սարսափեցրեց անզուգական հասարակական գործիչ Ալ. Քալանթարի մահվան գոյժը:

Ընկաւ և փշրվեց հայ մամուլի, լրագրութեան սիւներից մէկը:

Նա էլ գնաց ազգային անմահ երանելի-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԱՍԻԼԻՅ ՆԵՄԻՐՕՎԻՉ-ԴԱՆՉԵՆԿՕ ԵՒ ՊԻԷՐ ԼՕՏԻ

I

Վասիլիյ Նեմիրօվիչ-Դանչենկօ և... Պիէր Լօտի:

Առաջինը յայտնի ռուս գրող և հրապարակախօս, երկրորդը նոյնքան յայտնի ֆրանսիացի գրող և հրապարակախօս:

Երկուսի երեսներն էլ դարձած են այսօր մեզ՝ հայերիս:

Վասիլիյ Նեմիրօվիչ-Դանչենկօյի երեսը ժպտում է: Բարի, ընկերական ժպտի մէջ մենք տեսնում ենք անկեղծ յարգանք, սէր, համակրութիւն և կարեկցութիւն:

Պիէր Լօտին նայում է մեզ խիստ, կոպիտ, թշնամաբար, չարը սրտում, կեղծը աչքերում:

Պիէր Լօտին, Ֆրանսիայի, գեղեցիկ Ֆրանսիայի տաղանդաւոր զաւակը...

Մենք գիտէինք, որ վաղուց Ֆրանսիայում մամուլը կաշառվում է: Մենք աղքատ ենք, չունենք ոսկի կաշառելու, և ֆրանսիական մամուլը մեր դատը չը պաշտպանեց, չի պաշտպանի:

Մենք գիտէինք, որ Ֆրանսիան մի մեծ դրամանոց է դարձել, միշտ մտախոհ միայն իր միլիարդների համար:

Մենք գիտէինք, որ վաղուց Ֆրանսիան թողել է իր հին պատմական աւանդը՝ հովանաւորել Արևելքում խաչին և քրիստոնեաներին, և գիտէինք, որ նա երբէք մեզ չի օգնի...

Բայց և այնպէս մանկական օրերից մեր սրտերում խոր մտել է և բուն դրել մի առանձին սէր դէպի Ֆրանսիան և ֆրանսիացիները:

Որչափ մենք ցաւեցինք, երբ Ֆրանսիան պարտվեց 1870 թւին. որչափ ուրախանում էինք միշտ նրա բոլոր աջողութիւններով, յաղթութիւններով...

Այսօր այդ Ֆրանսիայի տաղանդաւոր զաւակներից մէկը՝ Պիէր Լօտին կանգնած է մեր առաջ:

Երկու անգամ նա խօսեց մեզ վրա և երկու անգամ ստեց:

Պաշտպանելով «Gil Blas»-ում Թիւրքիայի դատը, Լօտին Թիւրքիայի պարտութիւնների պատճառը տեսաւ հայ զինւորների վատութեան մէջ, թէև Թիւրքերն իրանք ճանաչել են հայ զինւորների առաւելութիւնները:

Բայց ոճրագործները՝ Թիւրքերն էին, զոհերը՝ հայերը, և Լօտին Թիւրքերին պաշտպանելու համար չը քաշվեց յարձակողական դիրք ընդունել հայերիս նկատմամբ:

Երկրորդ անգամ Պիէր Լօտին ստեց «Daily Tel.»-ի օգոստոսի 25-ի համարում: Իբր թէ Ադրիանուպօլսում բուլղարական իշխանութիւնը վճռած է եղել, որ բուլղարները կոտորեն Թիւրքերին, իսկ հայերը՝ յոյներին, և դրա համար բուլղարները զէնք էլ արդէն բաժանել են հայերին:

Մենք եղբայրակից բուլղարներին սիրել ենք և սիրում ենք և ուրախութեամբ նրանց հետ կը կռուենք Թիւրքերի դէմ, բայց բուլղարները աւազակներ չեն և կոտորել խաղաղ Թիւրքերին մտածած չեն:

Իսկ եթէ բուլղարները ցանկանային անգամ կոտորել Թիւրքերին, մենք չէինք հետևի նրանց օրինակին, մանաւանդ որ յոյների թշնամիները մենք երբէք եղած չենք, սիրում ենք, յարգում ենք նրանց և միշտ ուրախանում նրանց յաղթութիւններով...

Ես կասէի՝ Աւետարանը մեզ այդ չէ սովորեցրել, եթէ Աւետարանի քարոզութիւնից հազար տարիներ առաջ հեթանոսութեան և կռապաշտութեան դեռ գրկում, մենք խաղաղասէր տարր չը լինէինք միշտ զօրութիւններից, կողոպուտներից, աւազակութիւններից, սպանութիւններից հեռու, շատ հեռու իրան պահող:

Պատմութիւնը գեղեցիկ կերպով այդ է վկայում իր էջերում:

II

Ի՞նչ է ստացել Թիւրքերից Պիէր Լօտին...

Յուդան երեսուն արծաթով վաճառեց իր Տէրոջ. խեղճ և փոքր Յուդան, որ զղջաց, յետ ձգեց երեսուն արծաթը, առաւ չուան և կախվեց, Յուդան. որի գերեզմանը անյայտ է մինչև այսօր...

Այնտեղ էլ Տէրը, որ խաչ ելաւ, այնտեղ մի ազգ, ամբողջ ազգ, թշուառ, անբաղդ, անհետացող՝ շնորհիւ սրտամաշ ջարդերի, չարչարվող, մաշվող, ամեն մի օր կաթիլ-կաթիլ արիւն վաթող և ամեն օր իր Գողգոթայի գլխին խաչ ելնող...

Ի՞նչ պէտք է ստանալ, որ ուրանալ այդ բոլոր ոճիրները և սխրագործութիւնները:

Ի՞նչ պիտի ստանար Պիէր Լօտին, որ իր աստուածային տաղանդը, հանճարը ծառայեցնէր Թիւրքերի և քիւրդերի անվերջ ոճիրները արդարացնելու, մաքրելու ծանր և կեղտոտ գործին:

III

Եւ մինչդեռ Պիէր Լօտին անամօթ թքում է մեր յոգնած, քրտնած ճակատին և անխիղճ խփում մեր անվերջ արտասուքներից թրջված թշերին, յանկարծ խօսում է Նեմիրօվիչ-Դանչենկօն «Рус. Сл.»-ի 263-դ համարում «Клевета на смарку» ուշագրաւ յօդուածում*):

Նա չէ խօսում, նա երգում է մի գեղեցիկ, մի սիրուն, մի սփոփիչ երգ, որ հանգստացնում է մեր սրտերի ցաւերը, դարդերը և տալիս է առատ յոյս ընելու, ապրելու, աշխատելու:

Եւ ի՜նչ սիրուն լեզու:

Մենք գիտենք այդ լեզուն, ընտելացած ենք, սիրում ենք:

Պուշկին, Գօգօլ, Տօլստոյ, Տուրգենև, Դօստոևսկիյ, Չեխով, Գերցեն, Գրանովսկիյ, Նեմիրօվիչ-Դանչենկօ և այլն, յայտնի ռուս գրողներ, հրապարակախօսներ, որ մենք բացվել ենք, սիրել ենք և չենք մոռացել և չենք ուրացել և կամ դաւաճանել անգամ ցուրտ, դաժան Վելիչկօյի և Սուվօրինի օրերին, երբ ցեխ չէր մնում, որ չը քսեն մեր երեսներին, այնպէս՝ ինչպէս անում է այժմ ակադեմիկոս Պիէր Լօտին...

Մենք յափշտակված լսում ենք Նեմիրօվիչ-Դանչենկօյի անաչառ, սուրբ խօսքերը, որոնք սպեղանի են մեր վէրքերի համար. այրում են այդ խօսքերը մեր յոգնած, մաշված սրտերը և մեծ սարեր գլորում, այն մեծ սարերը, որոնք բաժանում են ազգեր, ցանում են նրանց մէջ փոխադարձ ատելութիւն, քէն և ոխ: Նրա երգի մէջ լսվում է մի հրաշալի մեղեդի՝ որ ազգերը եղբայրներ են, այն մեղեդին, որ մենք հպարտութեամբ մերն ենք անուանում, որովհետև վաղուց հայ մամուլը, հայ գրողը, հայ հրապարակախօսը գրչով և գործով քարոզել է բոլոր հարևան ազգերի համերաշխութեան փոխադարձ սէր, համակրանք և միացեալ աշխատանք մի հայրենիքի օգտի համար, որ ապրում ենք դարեր և վայելում վտանգութիւն և հովանաւորութիւն:

IV

Ի՞նչ է ստացել Թիւրքերից Պիէր Լօտին:

Յուդան երեսուն արծաթով վաճառեց իր Տէրոջ. խեղճ և փոքր Յուդան, որ զղջաց, յետ ձգեց երեսուն արծաթը, առաւ չուան և կախվեց. Յուդան, որի գերեզմանը անյայտ է մինչև այսօր...

Այժմ հրապարակ են դուրս գալիս մեծ Յուդաներ և վաճառում են փոքր ազգերին. այդ արեց գեղեցիկ Ֆրանսիայի տաղանդաւոր զաւակներից մինը՝ ակադեմիայի անդամ Պիէր Լօտին...

Երեսուն արծաթ չէ, որ ստանում են մեծ Յուդաները, նրանք չեն զղջայ և կանեն չուաններ մեզ պէս անպաշտպան, առանց տէր և տիրականի ազգերին Թիւրքերի ու քիւրդերի հաճոյքներին կախելու համար, և երբ նրանք կը մեռնեն, նրանց գերեզմանները կը զարդարվեն հարուստ յուշարձաններով, և այդ յուշարձանների սուտ խօսքերը կը պատմեն յետնորդներին այն սուտ գործերը, որ հանգուցեալ մեծ Յուդաները արել են՝ գեղեցիկ Ֆրանսիայի պատիւը պահպանելու համար. Ֆրանսիայի պատիւը...

Նրա վրա ես կը թափէի միայն մի կաթիլ հայ արիւն, որ Պիէր Լօտիները և նրանց գեղեցիկ Ֆրանսիան իմանային վերջապէս, որ մեր հայերիս արիւնն էլ կարմիր է...

Այդ կարմիր արիւնը թափվում է կաթիլ կաթիլ դարեր, ամեն օր, ամեն ժամ՝ զող-աւազակ Թիւրքերի և քիւրդերի ձեռքերով, և մի խաղաղասէր և տաղանդաւոր ազգ, որ չորրորդ դարում դեռ ընդունել է քրիստոնէութիւն, այսօր չքանում է, մեռնում է, անհետանում է քաղաքակիրթ Եւրօպայի աչքերի տակ՝ ի փառս, ի պատիւ և յուրախութիւն Պիէր Լօտիների...

Թափվում է դարեր այդ սուրբ արիւնը, իսկ զանազան տաղանդաւոր և առանց տաղանդի Պիէր Լօտիները իրանց կաշառված գրիչներով ստում են, թմբկաում են, զըրպարտում են մեզ և ողջ աշխարհի առաջ աշխատում են սևացնել մեր կարմիր արիւնը...

Մեծ Յուդաներ...

V

Վասիլիյ Նեմիրօվիչ-Դանչենկօ և... Պիէր Լօտի:

Երկու յայտնի գրողներ և հրապարակախօսներ, երկու տաղանդաւոր ազգերի տաղանդաւոր զաւակներ դարձրել են իրանց երեսները մեր վրա:

Նեմիրօվիչ-Դանչենկօն մեզ ժպտում է բարի, ընկերական ժպտով, որի մէջ մենք տեսնում ենք անկեղծ յարգանք, սէր, համակրութիւն և կարեկցութիւն:

Նա չէ խօսում, նա երգում է, և մենք մոռացած մեր դարաւոր դարդերը, ցաւերը՝ խոնարհում ենք մեր գլուխները նրա առաջ:

Նա մեր ուսուցիչն է, նա մեզ սիրում է և սիրով հրաւիրում է ապրել, աշխատել, մտնել զարգացած ազգերի շարքը...

Պիէր Լօտին չէ խօսում. նա մեզ հայհոյում, նա մեզ մատնում է, վաճառում է, ինչպէս Յուդան իր Տէրոջը...

Մեր խոր արհամարհանքը Պիէր Լօտիներին, որ փորում են ազգերի մէջ անդունդներ, որ պիղծ ոճիրները սրբութիւն են քարոզում, իսկ սրբութիւնը ցեխը գլորում, տրորում և աշխատում ապացուցանել քաղաքակիրթ եւրօպացիներին, թէ հայի արիւնը կարմիր չէ, այլ սև է, սև է, ինչպէս Լօտիների խիղճը և հոգին...

Մեծ Յուդաներ... Մեծ Յուդաներ..

Գր. Չալխուշեան

*) Այդ յօդուածի թարգմանութիւնը կը տանք յաջորդ անգամ. Խմբ.

ների շարքը, որոնք իրանց հետ տանում են մեր ամենից սիրտը, զգացմունքը, մեր ամենից ափսոսանքը։

Այսօր Գորիս քաղաքում ամեն անհատ յաւելով մի տարի առաջ տեղս ժամանած և խուռն բազմութեան ներկայութեամբ գաւախօսած՝ անմահ խմբագրի մահը՝ ցաւ, միմիայն ցաւ է յայտնում և լաում։

Գնաց ժողովրդի խաղաղ կուլտուրական վերածնութեան մեծ ռահվիրաներից մէկը և մի հսկայ բաց թողեց իր ետևից, մի բաց, որ ամեն մի աչքաբաց անհատի համար խիստ զգալի, խիստ ափսոսալի է։

Երանի թէ անցեալ տարի պատահած չը լինէինք. և որքան կրկնապատկվեց իմ սէրը, իմ յարգանքը դէպի պաշտելի խմբագիրը. Մարդ չէր կարող երևակայել, որ Շուշուց Գորիս 80 վերստ ճանապարհ անցնելուց յետոյ, յոգնած ու դադրած գործիչը անմիջապէս դէպի դասախօսութեան դահլիճը կը շտապէր։

Եւ զարմանալին այն էր, որ առանց յոգնածութիւն զգալու, առանց դադար առնելու բուռն ծափահարութիւնների տակ աւարտեց իր դասախօսութիւնը։

Եւ վերջին անգամ հեռացաւ մեզնից ժողովրդական մշակը, հասարակական բոլոր խաւերին հաւասար սիրելի Քալանթարը։

Մեծ և պաշտելի ուսուցիչ, քո ցանած սերմերը կաճեն, կը ծաղկեն մեր սրտերում, և ամեն անգամ հայ թերթ տեսնելիս՝ կը յիշեն աշակերտներդ միշտ խաղաղ, միշտ խրատական ազդօղուտ խօսքերդ անմոռաց։

Այն վիշտը, որ դու տուիր մեզ՝ «Մշակի» ընթերցողներիս, երբէք չի անցնի, չի մոռացվի և քո առաջնորդողները նորից և նորից կարձագանքեն մեր սրտերում։

Հանգի՛ստ բազմաչարչար քո աճիւնին, հասարակութեան պարծանք, թող քեզ նմանները այսուհետև անպակաս լինեն քո մայր «Մշակի» համար։

Արծրունեան «Մշակ», ափսոս Քալանթար որդուդ անակնկալ մահվան։

Սազանդարեան

ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՄԱՀՎԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

Ալ. Քալանթարի մահվան առիթով խմբագրութեանս ցաւակցական գրութիւններ են ուղղել ի միջի այլոց և հետևեալ անձինք.

ՄԵՐՎԻՑ՝ Արտէմ Ղարագեօզեան, Արսէն Թափչեան, Աթանէս Արուշանեան, Աթանէս Աւանէսեան, Սերգէյ Պօղոսեան, Սամսոն Փոլիեանց։

ՂԱԶՎԻՆԻՑ (Պարսկ.)՝ Հմայեակ Աւագեան։

ԴԻԼԻՋԱՆԻՑ՝ Գէորգ ք. Տէր-Գէորգեան։

ՌԱՇՏԻՑ (Պարսկ.)՝ Աւետիս Ասատուրեան, Ս. Տէր-Ղուկասեան։

ՊՍԱՏԻԳՈՐՍԿԻՑ՝ Մել. Մարգարեանց։

ՋԱԼԱԼ-ՕՂԼԻՑ՝ Արիստակէս ք. Աբովեան։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ Ս. Դանիէլեան, Լևոն Եսաուբեան։

ՇՈՒՇՈՒՑ՝ Պետրոս ք. Տէր-Յովհաննիսեան։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՖՕՆԴԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Թիֆլիսում եղբարք Մկրտիչ և Թովմաս Խանդուլեաններից 50 րուբլի։ Նախորդ ստացվածների հետ միասին (տես «Մշակ» № 255) մեզ մօտ կայ ընդամենը 117 րուբլի։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԻ 2-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

VI Նիստ

Նախագահում է Վլադիկավկազի քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ն. Ա. Պոլեակով։

Ջաբար՝ հերթից դուրս՝ յայտնում է բողոք տեղական լրագիրներից մինում տպված այն նկատողութեան դէմ, թէ իբր նա նոյեմբերի 18-ի նիստում թոյլ տուեց իրան վիրաւորական դարձուածք Բագուի բժիշկ Հայկ Տէր-Միքայէլեանի հասցէին։ «Ես,—ասում է Ջաբար,—միշտ յարգել եմ երանդուն գործիչ Տէր-Միքայէլեանին, որի հասցէին եթէ ասել եմ վիրաւորական դարձուածք, խնդրում եմ ներողութիւն»։

Հարցը համարվում է սպառված։

Դրանից յետոյ Մ. Լունկևիչ կարդում է մի զեկուցում՝ «Հակիրճ տեսութիւն կովկ. զինւ. շրջանի զօրքերի մէջ նկատվող մի քանի վարակիչ հիւանդութիւնների դէմ պայքարելու մասին գիտութեան ժամանակակից հասանքները նկատի առած» թեմայով։

Զեկուցանողը փաստերով ցոյց է տալիս, որ կովկ. շրջանի զօրքերի մէջ ամենատարածված վարակիչ հիւանդութիւններն են փորհարինքը և դողերոցքը (մալարիա)։

Մատնանշելով այն միջոցները, որոնք ձեռք են առնված յիշեալ հիւանդութիւնների դէմ կռւելու համար զինւորական վարչութեան կողմից, զեկուցանողը յանգում է այն եզրակացութեան, թէ անհրաժեշտ է վարակիչ հիւանդութիւնների դէմ մաքառելու գործում միացնել զինւորական վարչութիւնների և քաղաքային ինքնավարութիւնների գործունէութիւնը։

Նոյն միտքը եռանդով պաշտպանում են բժ. Տէր-Միքայէլեանց, Քալանթարեան Գր., Ժուրուլի, բժ. Աղայեվ և ուրիշները։ Հայկ Տէր-Միքայէլեան, բացի այդ, առաջարկում է երկրորդել այն ցանկութիւնը, որպէսզի զինւորամասերին ջուր մատակարարելու և բնակարաններ տալու պարտականութիւնները վերցվեն քաղաքային վարչութիւններից։

Գոտուան առաջարկում է ցանկութիւն յայտնել, որպէսզի քաղաքներում զօրանոցները ենթարկվեն քաղաքային ընդհանուր սանիտարական կանոններին։

Բոլոր վերոյիշեալ առաջարկութիւնները և ցանկութիւնները ընդունվում են համագումարից։

Երկրորդ զեկուցումը կարդաց Ն. Վասիլև՝ «Շուտ փչացող մթերքները Կովկասից Մոսկվա և Պետերբուրգ սառցային վագոններով տեղափոխելու փորձը» թեմայով։

Զեկուցանողի թեզիսներն են՝

1) Ուշադրութեան առնելով, որ քաղաքային մթերքների գները օրէ-ցօր բարձրանում են, և քաղաքի ազգաբնակութեան մեծ մասը դրված է աննորմալ պայմանների մէջ սննդի նկատմամբ, համագումարը կարծում է, որ քաղ. ինքնավարութիւնները, որոնք արթուն պահապան են քաղաքային ազգաբնակութեան շահերի, պէտք է անյապաղ ձեռնարկեն կանոնաւորելու շուկաների գները՝ կառուցանելով սպանդանոցներ և սառցարաններ, միջնորդելով միևնոյն ժամանակ ճան. հաղ. մինիստրութեան առաջ՝ տալու երկաթուղային վարչութիւններին բաւական թւով սառցային վագոններ՝ շուտ փչացող մթերքների փոխադրութեան համար։

2) Մթերքներ արտադրող գիւղացիների կողմից պահեստատեղիները բերելու համար անհրաժեշտ է միջնորդել այժմ և եթ կառավարութեան առաջ, որպէսզի օրինական կարգով փոխարինութիւններ տրվեն մթերքներ պահող սառցատների համար պետական և մասնաւոր դրամատների միջոցով՝ մթերքների արժէքի 75%-ի չափով։

Այս թեզիսներն էս մտքերի հակիրճ փոխանակութիւնից յետոյ ընդունվում են։

Մոռացել ենք յիշելու, որ նոյեմբերի 18-ին ցերեկվայ նիստին նախագահում էր Շուշու քաղաքագլուխ Գ. Քալանթարեանը։

Նոյեմբերի 19-ին, համագումարի ցերեկվայ նիստին, բժ. Տէր-Միքայէլեան ցաւալի գոյներով նկարագրեց Երևանի քաղաքային բժշկա-սանիտարական վիճակը և յայտնեց, որ քաղաքը միջնորդել է կառավարութեան առաջ՝ ազատելու գոնէ ոստիկանութեան և զօրամասերի բնակարանների վրա ծախսվող գումարներից։

Նոյնպիսի մռայլ գոյներով նկարագրում է Գանձակի բժշկա-սանիտարական դրութիւնը բժ. Հ. Աղայեվ։ Զեկուցանողը մատնանշում է մի շարք անյետաձգելի բարենորոգումների վրա։

Մեծատուրեանը խօսեց Ախալքալաքի դրութեան մասին և ցոյց տուեց պահանջվող բարելաւումները։

Եղան տեսութիւններ նաև Քութայիս և Գորի քաղաքների մասին։

Լանգը կարդաց զեկուցում կատարելագործված սպանդանոցների մասին։

Սուլաբերիձէն կարդաց «քաղաքային ինքնավարութիւնները և դեղատան հարցը», որով առաջարկում է միջնորդել կառավարութեան առաջ խինինի ներմուծման համար ստացվող մաքսը վերացնելու։

Ինժ. Պեկարսկին զեկուցեց՝ «վարակիչ հիւանդութիւնների դէմ մաքառողը» և «կայարանների բարւոքումը»։

Բժ. Լ. Քալանթարեան կարդաց զեկուցում «բակի աղբը և խոհանոցի մնացորդները հեռացնելու մասին»։

VII Նիստ

Դեռ առ. ժամը 10-ին կովկ. ուսումն. շրջանի հոգաբարձու Ռուդոլֆի ներկայութեամբ կայացաւ 7-րդ նիստը՝ ժողովրդական Տանը։ Նա հրաւիրեց համագումարի անդամներին գալ տեսնելու մանկավարժական թանգարանը, ուր ինքը տալիս է մանրամասն բացատրութիւններ։

Ցերեկվայ նիստը թէև նշանակված է ժ. 11-ին, բայց սկսվում է ուղիղ մի ժամ յետոյ, այն էլ ընդամենը մօտ 20 հոգու ներկայութեամբ, որոնց թւի վրա յետոյ աւելանում են մի այդքան ևս։

Նախագահում է իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ։

Զեկուցում կարդաց Թիֆլիսի շուտափոյթ օգնութեան կայարանի կին-բժիշկ Վ. Ումանսկայան՝ «Շուտափոյթ օգնութիւնը և բժիշկների գիշերային հերթապահութիւնը քաղաքներում» թեմայով։

Համագումարը, Ա. Բաբեանի առաջարկութեամբ, ի մէջ այլոց որոշում է շնորհակալութիւն յայտնել կովկ. ուսումն. շրջանի հոգաբարձու Ռուդոլֆին՝ առաւօտվայ սիրալիր հրաւէրի համար։

Զեկուցանող Ումանսկայան ընդգծեց բժշկական շուտափոյթ օգնութեան յոյժ կարևորութիւնը, որ առաջին անգամ գործադրվեց XVIII դարում. Ռուսաստանում առաջինը շուտափոյթ օգնութեան կայաններ հաստատվեցին Վարշավայում, Մոսկվայում, Պետերբուրգում, Օդեսսայում և վերջապէս Թիֆլիսում, ուր թէև սկզբում քաղաքային դուման մերժեց ծախքերի պատճառով, սակայն գլուխ եկաւ շնորհիւ կոմսուհի Ելիզավէտա Անդրէևնա Վորոնցով-Դաշկովայի ջերմ աջակցութեան։ Թիֆլիսի կայանը սկզբի 15 ամիսներում օգնութիւն է հասցրել 955 դէպքում։ Զեկուցանողը յանգում է հետևեալ կէտերին, որ պէտք է շատ ցանկալի ընդունել բժշկական շուտափոյթ օգնութիւնը և բժիշկների գիշերային հերթապահութիւնը, որ քաղաքային վարչութիւններին պէտք է աջակցէ ինքը հասարակութիւնը ևս։ Զեկուցանողը առաջարկում է Վարշավայի օրինակով որոշել քաղ. ինքնավարութիւնների ձեռքով պարտադիր կանոններ, որոնց ոյժով իւրաքանչիւր շինութիւն կառուցանողից տուրք առնվի յօգուտ շուտափոյթ բժշկական կայանի։

Համագումարը ընդունելով զեկուցանողի բոլոր առաջարկութիւնը՝ յանձնում է պրեզիդիումին, որպէս զի նա այնպէս ձևակերպէ, որ շինութիւններից տուրք վերցնելը պարտադիր կանոններով չարգարանայ, այլ այսպէս ասած բարոյական ազդեցութեամբ։

Կ. Սարգսեան կարդաց զեկուցում «Գրքերի, թերթերի և տպագրված նիւթի ախտահանութեան մասին»։ Ցոյց տալով, թէ որ աստիճան երկիւղ կայ հին գրքերի խանութներից, որոնք հանդիսանում են զանազան վարակիչ հիւանդութիւններ տարածողներ գրքացական սաների մէջ, զեկուցանողը առաջարկում է եւրոպական օրինակով առաջարկել քաղ. վարչութիւններին մշակել պարտադիր կանոններ այն մասին, որպէս զի բուկինիստները իրանց խանութի բոլոր գրքերը և թերթերը ուղարկեն ախտահանվելու, ըստ որում քաղ. վարչութիւնները կարող են ունենալ յատուկ կնիք ախտահանված գրքերի վրա դրոշմելու համար։

Վիճաբանութիւններ ծագում են ախտահան մեքենայի տեսակի և այն հարցի շուրջ, թէ որ աստիճան նպատակայարմար է պարտադիր կանոնների մշակութիւնը։ Թեր և դէմ կարծիքներից յետոյ, համագումարը, Ժուրուլիի առաջարկութեան համաձայն, յանձնում է պարտադիր կանոններ մշակելու խնդրի յետագայ քննութիւնը Կայսերական Կովկասեան Բժշկական Ընկերութեան, որ իր եզրակացութիւնը ներկայացնելու է հետևեալ համագումարին։

Ապա համագումարը Հ. Տէր-Միքայէլեանի առաջարկութեամբ յանձնարարում է պրեզիդիումին ուղարկել շնորհաւորական հեռագիրներ քաղ. վարչութիւնների բարեկամ «Рус. Вѣд.» առաջնորդ օրաթերթին՝ նորերս կատարված նրա գոյութեան 50-ամեայ յոբելեանի առիթով և Պետերբուրգի «Городское Дѣло» նոր և քաղաքային ինքնավարութեան խնդիրների լուսաբանութեամբ զբաղվող օրգանին։

Երրորդ զեկուցումը կարդում է Վ. Բոգոսլովլենսկին Լէնքորան քաղաքի անյետաձգելի կարիքների մասին բարեկարգութեան գործում։ Զեկուցանողը խնդրում է համագումարին ցանկութիւն յայտնել, որպէս զի Լէնքորանը ծովային քաղաքից վերածվի նաւահանգստային քաղաքի, որի առիթով պէտք է սահմանվի տուրք նաւահանգստում ստացվող ապրանքներից յօգուտ քաղաքի։

Վերջին կէտի առիթով ծագում են բաւական երկար վիճաբանութիւններ, որոնց մասնակցում են Ժուրուլի, Բասով, Տէր-Միքայէլեան։

Իշխան Ն. Ե. Արղութեան-Երկայնաբազուկ իր զեկուցման մէջ կանգ է առնում քաղաքներին անհրաժեշտ էլեկտրական լուսաւորութեան վրա։

Մելիք-Ալլահվերդեան խօսում է Նուխի քաղաքի ողբալի վիճակի մասին, ուր բառիս բուն նշանակութեամբ բացակայում են սանիտարական պայմաններ, սանիտարական բժիշկ։ Նուխում գոյութիւն ունեցող շերամ պատրաստող աւելի քան 120 գործարաններում աշխատում են առ. ժամը 6-ից մինչև երեկոյեան ժամը 7-ը 6—10 տարեկան հիւանդ երեխաներ, իսկ գործարանների կեղտոտութիւնները ածվում են քաղաքի ջրի մէջ, որ գործ է ածում քաղաքի ազգաբնակութիւնը։ Մելիք-Ալլահվերդեան խնդրում է համագումարից՝ միջնորդել, որպէս զի ի կատար ածվի Նուխի քաղ. վարչութեան վաղուց յարուցած խնդիրը այն մասին, որ միջոցներ յատկացվեն հիմնական պատնէշ-ամբարտակ կառուցանելու Նուխի քաղաքը հեղեղների վտանգից ազատելու համար։

Մտքերի կարճ փոխանակութիւնից յետոյ, համագումարը միանում է Մելիք-Ալլահվերդեանի առաջարկութեանը։

Թիֆլիսի քաղաքային արհեստաւորաց դպրոցի տնօրէն Ի. Ակունեանը կարդում է մի զեկուցում արհեստագիտական կրթութիւն տարածելու մասին, նկատի առած քաղաքների բարեկարգութիւնը։

Զեկուցանողի բոլոր ցանկութիւնները ընդունվում են, որոնցից գլխաւորն այն է, որպէս զի քաղաքային ինքնավարութիւնները իրանց ձեռքում կենտրոնացնեն արհեստագիտական կրթութիւն կազմակերպելու գործը և հիմնեն դասընթացներ։

Ճիշդ ժամը 3-ին համագումարի անդամները ժողովարանի տան բակում խմբովին լուսանկարվում են։ Ե.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ «Մշակի» վաղվայ համարը բաղկացած կը լինի թերթ և կէսից։

◆ Վերադարձաւ Թիֆլիս առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկոպոսը թեմում կատարած իր շրջագայութիւնից։

◆ Քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանի տկարութիւնը մնում է նոյնը։ Բժիշկների ջանքերը ուղղված են գլխաւորապէս առ այն, որ յօդացաւ հիւանդութիւնը, որով տառապում է Խատիսեան, չազդէ նրա սրտի վրա։ Հաւանական է, որ այս օրերս տեղի ունենայ բժշկական համախորհուրդ։ Կովկասի փոխարքայի ցանկութեան համաձայն, ամեն օր զեկուցանվում է կոմսին հիւանդի դրութեան մասին։

◆ Կովկասի փոխարքային ներկայացաւ պետական բանկի Թիֆլիսի գրասենեակի կառավարիչ կամերհէր Բեզօբրազովը։

◆ Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան կողմից նշանակված է յատուկ մասնաժողով անբերրիութիւնից վնասված ազգաբնակութեանը օգնելու համար. Մասնաժողովի մէջ մտնում են Ա. Թամամշեան, Մ. Վերմիշեան, Ի. Փիրումեան և Ցխիլաձէ։

◆ Նոյեմբերի 30-ին Բագւում կը բացվի նաւթարդիւնաբերողների հերթական համագումարը։

◆ Երէկ, ընկերական ճաշին մասնակցելուց յետոյ, կովկ. քաղաքների ներկայացուցիչների 2-րդ համագումարի անդամների մեծ մասը մեկնեց իր տեղերը։

◆ Թիֆլիսի հայոց առաջնորդարանում երէկ հրդեհ ծագելով, բաւական մեծ վնասներ է գոյացել։ Հրդեհը սկսվել է կօնսիստորիայից։ Կարողացել են փրկել արխիվը և թղթերը։ Վնասը թէև բաւական մեծ է, բայց շինութիւնը ապահովագրված է 29,000 րուբլով։ Առաջնորդարանի դահլիճին կից կաբինէտը բոլորովին փչացել է և փլվել։

◆ Կայսերական Կովկ. Բժշկ. Ընկերութեան շինութեան մէջ այսօր, երեկ. ժամը 4—5 երեխաների համար ս. Դեկանօզովան ռուսերէն կը խօսէ «Սպանական պրինցեսը» մասին։ Վաղը, կիրակի, Ղազարեանը ժամը 10—11 հայերէն կը խօսէ «Սասունցի Դաւիթի» մասին։ Նասիձէն վրացերէն կը խօսէ «Կովկասեան գերու» մասին։ Չափահասների համար բժ. Ֆլօրինսկին ռուսերէն կը դասախօսէ մարդու կազմուածքի մասին։ Մուտքը բոլորի համար ձրի է։

◆ Լրագիրների ասելով, Գորու գաւառի Ախալքալաք գիւղի մօտ իբր թէ նաւթ է երևացել։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Արքունական թատրոն

Նոյեմբերի 19-ին և 21-ին օպերային ներկայացումները Արքունական թատրոնում մի առանձին հետաքրքրութիւն էին ներկայացնում շնորհիւ նշանաւոր ռուս տէնոր, Կայսերական թատրոնների արտիստ Դ. Սմիրնովի, որ հանդէս եկաւ «Ռոմէօ և Ջուլիետտա» և «Վէրտէր» օպէրաների մէջ։

Թիֆլիսի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը առիթ ունեցաւ տեսնելու յանձին արտիստ Սմիրնովի մի իսկական տէնոր, որի սքանչելի տեմբրը հեռու է ամէն աբառից, չը նայած որ առաջին ներկայացման օրը նրա ձայնը փոքր-ինչ յոգնած էր երևում ճանապարհորդութիւնից։ Բնութեան և արուեստի շնորհով ճոխապէս օժտված դերասանի ձայնը ունի հիանալի երաժշտականութիւն և իր ընդարձակ դիապազոնի բոլոր րէգիստրներում հնչում է անբիծ և անարատ։

Նշանաւոր երգչի երաժշտական և ձայնական յատկութիւնները աւելի բլէֆ կերպով երևան եկան Մասսէնէի «Վէրտէր» օպերայում և ցոյց տուին, որ նախորդ ներկայացմանը նշմարված մի թեթև յոգնածութիւնը պէտք է վերագրել ճանապարհորդական յոգնութեան։

Երկու անգամներն էլ թատրոնը ծայրէ ծայր լեցն էր։

Այսօր կայանալու է արտիստի երրորդ գաստրոլը. Նա երգելու է «Մարգարիտ որսողներ» օպէրայի մէջ, իսկ վաղը կայանալու է վերջին և հրաժեշտի գաստրոլը. ներկայացվելու է «Րիգոլէտտօ» օպէրան։

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Լևոն Շանթ, Սէրի եւ գաղափարեան երգիչը, Արսէն Տէրտէրեանի, Վաղարշապատ, 1913 թ.։

II

Գեղարուեստական մի երկի անմահութիւնը նոյնքան «աբսոլիւտ» կարելի է համարել, որքան և երկրաչափական ամենատարրական մի աքսիոմայինը։ Ինչպէս նկատում է պրոֆ. Օվսեանիկօ-Կուլիկովսկին, Պիւթագօրեան տէօրէման աւելի անկասկածելի «անմահութիւն» ունի, քան Միլօսեան Վէնէրան։ Մովսիսական «ակն ընդ ական»-ը, կաւելացնենք մենք, աւելի կայուն է մարդկային պատմական կեանքի ամբողջ շրջանում, ուրեմն և աւելի հին է, աւելի անմահ է, քան Հոմերոսի դիւցազներգութիւնը. սակայն դա իրաւունք չէ տալիս մեզ յամենայն դէպս աբսոլիւտ նշանակութիւն տալու նրանց։

Եթէ Տէրտէրեանին ղեկավարող սկզբունքով գեղարուեստը կեանքի անդրադարձումն է, ապա տարօրինակ են հնչում այն խօսքերը, թէ դրսի աշխարհը հակասական է, գեղարուեստինը՝ ներդաշնակ։ Նախ, այդ դէպքում, գեղարուեստը դառնում է կեանքի ճիշդ հակադրութիւնը, երկրորդը՝ իսպառ աղճատվում է ներդաշնակութեան, հարմօնիայի գաղափարը։ Չը պէտք է մոռանալ, որ կեանքում և բնութեան մէջ եղած աւելի բազմատեսակ ներդաշնակութիւնները շատ սահմանափակ չափով անդրադարձումն են գտնում գեղարուեստի մէջ. և եթէ կեանքում կան բազմապիսի ներդաշնակութիւններ, ապա դրանք բոլորն էլ բղխում են մի աւելի բարդ դիսհարմօնիայից։ Եթէ գեղարուեստի մէջ տիրող տարրը յաւիտենական ներդաշնակութիւնն է, մի՞թէ գեղարուեստական մի երկի մէջ խորասուզվելիս մենք միայն հրճուանք և հոգեկան անդորրութիւն ենք զգում։ Այնուհետև՝ մի՞թէ գեղարուեստը այն աշխարհն է, ուր ապրում ու շնչում են սոսկ «մեր մտքին հաճելի արարածներն ու վայրերը»։

Պատասխանատու խօսքեր և տարօրինակ եզրակացութիւն։ Մի՞թէ Տէրտէրեանի վերաբերմունքը հէնց այս գրքում միատեսակ է Շանթի տղամարդ-«դասալիքների» և կին-հերոսուհիների նկատմամբ։ Մի՞թէ երկուսն էլ հաւասարապէս ցանկալի են Տէրտէրեանի համար։ Ո՛չ, որովհետև նա առաջիններին բացասաբար է վերաբերվում, երկրորդներին՝ դրական կերպով։

Շանթի հերոսներին—գիշերօթիկ-սեմինարիստ Երուանդին, նոր դպրոցաւարտ ճեմարանական Սիրաքեանին, ուսանող Արշակին, համալսարանաւարտ Հրանտին, ուսուցիչ Բագրատին և վերջապէս «Հին Աստուածների» վանահօրն ու աբեղային—Ա. Տէրտէրեանը դասալիքներ է համարում, որովհետև նրանք «տատանվող ու երերվող» բնաւորութեան տէր անհատներ են։ Մեր կարծիքով, Տէրտէրեանի շեշտած դասալքութիւնը մի պատրաստ ֆօրմուլա է եղել, որի տակ ընդհանուր յայտարարի է բերել նա Շանթի բոլոր հերոսներին։ Այդ ֆօրմուլայի համար միանգամայն անհամապատասխան միութիւններ սակայն։ Տէրտէրեանը վերլուծելով այդ հերոսներին՝ ամենից առաջ ի նկատի է ունեցել իր ֆօրմուլան, և ըստ այնմ վարվել հերոսների հետ։ Որ խեղճ, աշխարհ չը տեսած սեմինարիստ Երուանդը և նոյնքան անփորձ, կեանքին անծանօթ Սիրաքեանը գործել ու խօսել են միանգամայն համապատասխան իրանց ստացած դաստիարակութեան և կրթութեան, դրանում կասկած չը կայ։ Որ Սիրաքեանը, թողնելով կուսակրօնութիւնը և մանելով կեանքի ասպարէզը՝ երբէք դասալիք համարվել չէ կարող, այդ ևս ակնյայտնի է։ Զգաստ վերաբերմունքը դասալքութիւն չէ։

Երուանդի այն խօսքերը, թէ «տարօրինակ հակասութիւններ կան կազմիս մէջ. մէկ ամչկոտ եմ, տղայամիտ ու համարձակ, մէկ ալ յանդուգն, հասուն ու անզուսպ. ոչ մէկ զգացումս միւսին չի բանիր»—ապացոյց են նրա գիշերօթիկ դպրոցական մի մանչ լինելուն և ոչ դասալքութեան։

Նոյն առարկութիւնները աւելի կամ պակաս չափով կարելի էր անել միւս հերոսների նկատմամբ։

Օրինակ՝ Հրանտի և դերասանուհու մէջ եղած թիւրիմացութիւնը ոչ թէ առաջինի դասալքութեան արդիւնք է, այլ աւելի շուտ կնոջ և տղամարդու միջև եղած ընդհարման։

Շատ ճիշդ է նկատում Տէրտէրեանը, որ կնոջ խելապատակի հետ շատ քիչ անգամ է ծանօթանում Շանթի ընթերցողը, բայց կնոջ մարմնի մանրակրկիտ նկարագրութիւնը աչքի զարնող է Շանթի գրուածքներում։ Ինչու է այդպէս, ինչու Շանթի հերոսուհիների արտաքինը մեզ ծանօթ է, իսկ հոգին՝ ոչ։ Այդ հանգամանքը ոչ թէ Շանթի «մարմինը խելապատակէն աւելի խելացի» ըմբռնումքից է բղխում, ինչպէս կարծում է Տէրտէրեանը, այլ նրանից, որ կնոջ բարդ հոգեբանութիւնը, նրա ներքին աշխարհը Շանթի համար օտար և անծանօթ աշխարհ է,—terra incognita!.

Եւ եթէ Շանթը կրքի բռնկումների մոմենտները «լուսանկարչական ճշդութեամբ» է նկարագրում, այդ չէ նշանակում, որ նրա նկարագրութիւնը այդ բանից «հոյակապ» է դառնում և այդ հանգամանքը կարող է «պատիւ բերել Շանթին» որպէս գեղագէտի, ինչպէս կարծում է Տէրտէրեանը. այլ ընդհակառակը, որքան նա լաւ լուսանկար դառնայ, այնքան վատ գեղագէտ կը դառնայ։ Այս հանգամանքը ամենից աւելի նկատի պէտք է ունենայ գեղարուեստական երկի քննադատը, քանի որ այդպիսի վրիպումները յամենայն դէպս ներելի չեն Տէրտէրեանի նման քննադատի համար։

Մեր վերջին նախադասութիւնը թող հակասութիւն չը համարվի մեր արած մի շարք նկատողութիւններից յետոյ. որքան էլ վիճելի կէտեր պարունակի իր մէջ Տէրտէրեանի այս գիրքը, այնուամենայնիւ հետաքրքրական և ցանկալի պիտի համարել նրա հանդէս բերած քննադատական փորձերը, քանի որ մեր գրական-քննադատութիւնը տակաւին իր զարգացման առաջին շրջանումն է գտնվում։

Մեր արած նկատողութիւններից յամենայն դէպս երևաց մի բան. որքան աւելի մօտ լինի կեանքին Տէրտէրեանը, որքան նա աւելի յաճախ յիշէ հասարակական միջավայրը մի հեղինակի գեղարուեստական ամբողջական գործը բնորոշելիս, որքան հեռու կենայ իր բնորոշումներին՝ գեղարուեստի մասին՝ աբսոլիւտ նշանակութիւն հաղորդելուց,—այնքան աւելի գնահատելի, այնքան մեծ արժէք կունենան ու միակողմանիութիւնից զերծ կը մնան նրա կատարած փորձերը։

Ընդհանրութիւնից զուրկ մարդ չէ Ա. Տէրտէրեանը։

Սուրխաթեան

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) «Ազգապատում» 12-դ և 13-դ պրակները, Մաղաքիա արքեպ. Օրմանեանի, Կ. Պոլիս,

1913 թ., էջ 1761—1920 և 1921—2080, իւրաքանչիւր պրակի գինն է 50 կ.: 2) «Ազգային դէմքեր. գրագէտ հայեր» աշխատութեան 4-րդ շարքը, հ. Սիմէոն Երեմեանի, Վենետիկ, 1913 թ., էջ 484, գ. 2 ֆր.: 3) «Ցոլարան անգլիական գրականութեան», I շարք, հայացուց Սահակ-Մեսրոպ, Կ. Պոլիս, 1913 թ., էջ 154, գ. 7.50 ղրուշ: 4) «Իմ էսքիզներից», Լեոն Լեոնիի, Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 47, գ. 10 կ.: 5) «Դաստիարակման ձևերի» Ա. գիրքը, Գուրգէն Եգիլեանի, Վաղարշապատ, 1913 թ., էջ 136, գ. 50 կ.: 6) «Դանգի-Դաղիկ», Բաբկէն Սևայգեանի, Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 16, գ. 5 կ.: 7) «A Victor Hugo» (ode), Դորիանի, Պարիզ, 1912 թ., էջ 13, գ. 50 սան.: 8) «Le peuple Arménien», Արշակ Չօպանեանի, Պարիզ, 1913 թ., էջ 62, գ. 1 ֆր.: 9) «Международный языкъ эсперанто», Андреева, Тифлисъ, 1913 г., ст. 167, ц. 50 к. 10) «О доисторическомъ языкѣ Закавказья», К. М. Т., Тифлисъ, 1913 г., ст. 117.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԱՊԱԳԱՆ»

(Մի քանի խօսք իմ վաղեմի ընթերցողներին)

III

Այս հարցի հանգամանօրէն վերլուծումը և կոնկրէտ պատասխանը թողնում եմ մի այլ անգամվայ՝ առանձին գիտողութիւնների նիւթ դարձնելով այն: Ցօդուածիս վերջում կը ցանկանայինք շեշտել մի կարևոր կէտ ևս «Թիւրքիայի ապագան» աշխատութեանս վերաբերեալ:

Վեց տարի առաջ, 1907 թ., ամենայն բացորոշութեամբ արտայայտել էինք այն միտքը, որ խիստ անհաւանական է սպասել Թիւրքիայի (յատկապէս ասիական) քաղաքական բաժանումները. ընդհակառակը աւելի հաւանական է սպասել, որ Փոքր Ասիան կը դառնայ տնտեսական ափերանների և քաղաքական ազդեցութիւնների շրջանակների մի հաւաքական օբիէկտ մեծ պետութիւնների ձեռքին: Այսօր ամենայն ճշգութեամբ գտնում ենք այդ մտքի արդարացումը: Երկաթուղային գծերը, ինչպէս յաճախ գաղութային քաղաքականութեան սահմանում, այնպէս էլ մանաւանդ Թիւրքիայի դէպքում, պիտի դառնան Եւրոպայի համար բազմակողմանի նշանակութիւն ունեցող այն խոշոր ֆակտօրները, որոնք եւրոպական պետութիւններից այսպէս ասած՝ մի-մի կտոր, մի-մի գզայի հատուած—հողորդական, տնտեսական-առևտրական ու գաղութային, արդիւնաբերական, քաղաքական-զինուորական և ընդհանուր կուլտուրական իմաստով—պիտի տեղափոխեն Արևմուտքից դէպի Միջձաւր-Արևելք: Տնտեսական շահերի ափերանները պիտի հիմք ծառայեն և կարևլութիւն ստեղծեն յետագայում ծաւալելու նաև քաղաքական ճնշող [illegible]

[illegible]

դիւնքները) յանձինս հայերի ունենայ գնելու, սպառելու կարող յաճախորդ հասարակութիւն:

Այն օրից սկսած, երբ Արևմուտքը յայտարարեց Ասիական Թիւրքիայի անձեռնմխելիութեան սկզբունքը, իսպառ չքացան նաև հայկական հարցը քաղաքական պլատֆօրմի վրա լուծելու բոլոր հնարաւորութիւնները: Այդպիսի հնարաւորութիւն կարող էր տալ կամ ազգային մի ըմբոստ ու յամառ շարժում Թիւրքահայերի կողմից և հարկադրել եւրոպական համերգին շուտափոյթ միջամտութեան դիմելու, կամ թէ չէ՝ ռուսական ուժեղ դիմադրութիւն, արշաւելու անհատր վճռականութիւն Արևելքից: Չեղաւ ոչ մէկը և ոչ միւսը: Իսկ հայկական խնդրագրերն ու պատգամաւորական դիմումները, ինչ ասել կուզէ, անկարող էին հարցը հասունացնել քաղաքական հունի մէջ: Այդպիսով հայկական հարցը դուրս հանվեց իր քաղաքական անգամ տարրային շրջանակներից և դրվեց կուլտուրական-գաղութային (կուլտուրական գաղափարը վերցրած ամենից առաջ իր տեխնիքա-տնտեսական իմաստով) մակարդակի վրա: Հայկական հարցը չի լուծվի միանգամից՝ հայ ժողովրդի —որպէս ազգային հատուածի— իրական պահանջներից բղխած չափերով, այլ նրա բովանդակութեան մասնիկները կը կիրառվեն կեանքի մէջ միայն հետզհետէ՝ Արևմուտքի կապիտալիստական կուլտուրայի նուաճումների հետ զուգընթացաբար:

Ահա հայկական հարցի, աւելի բացորոշ՝ հայ ժողովրդի ապագան՝ համա-թիւրքական իրականութեան ընդհանուր ապագայի ծոցում:

Թող ընթերցողը չը շտապէ ի զուր ասիական մարգարէի կամ վիճակ ձգող կախարդի սքեմներ հագցնել տողերիս գրողին: Գուցէ աւելի, քան որևէ մէկը, հեռու եմ եղել ես մարգարէի կոչումից: Այդ վերաալաց ֆանտազիօրից դուք պիտի պահանջէիք իրաւամբ, թէ ինչու նա չի նախատեսել Թիւրքիայի գլխին քայլ առ քայլ գալիքները. Թիւրքական յեղափոխութիւն, հայկական կոտորածներ, ալբանական ապստամբութիւն, Թիւրք-իտալական և Թիւրք-բալկանեան պատերազմներ և այլն, և ապա ձեր արհամարհանքը ուղղէիք «սուտ մարգարէի» պարապ բարբաջանքների հասցէին:

Հակառակորդներիցս ոմանք պարզամտութիւն ունեցան գուշակութիւնների արշինով չափելու և գնահատելու իմ տեսակէտը: Մինչդեռ հասարակագիտական օբիեկտիվ դիտողութիւնները իրանց վերլուծումների հիմք են ընդունում այն կոնկրետ տուեալները, որոնք բովանդակութիւնն են կազմում դիտողութիւնների անմիջական իրերի կամ յարաբերութիւնների: Վերջիններիս էութիւնն ու բնոյթը ըմբռնող հասարակագէտը պիտի կարողանայ նաև նշմարել ու մատնացուցել նրանց զարգացման այն տենդենցները, որոնք սաղմային վիճակի մէջ, մութ ու քօղարկված են շօշափելի տուեալների հիմքում:

Մենք անկարող կը լինէինք Թիւրքիայի զարգացման պայմանների յետագայ դասաւորումների մասին որևէ բան ասել, եթէ ամենից առաջ չը հասկանայինք այդ երկրի տուեալ ստատիկ վիճակը իր ողջ մեծութեամբ և մանրամասնօրէն ու առաւելապէս նրա նիւթական կուլտուրայի հիմքում գործող ույժերի բնաւորութիւնը:

Թիւրքիայի մասին շատ բան ունենք ասելու. բաւականանանք առ այժմ այսքանով:

Բ. Իշխանեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Գերմանական մամուլը նոյնպէս չէ հաւատում, որ Մուստաֆան մեռել է Կ. Պօլսում բանտի մէջ բնական մահով: Ընդհանուրի համոզմունքն է, որ նրան մահացրել են, իսկ այդ խաբեբայութեան համար, ինչպէս մամուլի օրգանները նկատում են, Թիւրքերը մի լաւ խրատ կը ստանան Ռուսաստանից:

— Սոֆիայից հեռագրում են, որ Գէշօվի կաբինետի դէմ քրէական դատ է սկսված դաւաճանութեան մեղադրանքով:

— Գերմանական լրագիրների ասելով, տեղի է ունեցել անգլո-Թիւրքական դաշն, որի համաձայն Անգլիան նաւթային կոնցեսիաներ է ստանում Արաբիայում, Սերբիայում և Մեսոպոտամիայում. Եփրատի և Տիգրիսի նաւագնացութիւնից Անգլիան ստանալու է 50 տոկոս, Գերմանիան և Թիւրքիան 25 տոկոս ամեն մինը: Կովէյտը յայտարարվում է անկախ:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

20 նոյեմբերի

ԼՈՆԴՈՆ: Իստչերչի մոտերը մահացաւ օդագնաց կապիտան Լեչինգտոնը, նրա ուղեկիցը թեթև վիրաւորվեց:

ԳԱՏՉԻՆԱ: Վախճանվեց նկարչութեան ակադեմիկոս Ալէքս. Պետր. Սոկոլովը:

ՑԱՐՍԿՕԵԷ ՍԵԼՕ: Վախճանվեց սենատոր Ալ. Մէլնիկովը:

ՍԱՄԱՐԱ: Վախճանվեց Սամարայի և Ստաւրոպոլի եպիսկոպոս Սիմէօնը:

ԿԻԵՎ: Դուման որոշեց բաց թողնել մի միլիօն ռուբլու փոխառութիւն՝ զօրանոցներ կառուցանելու համար:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Պետական Դումայի մասնաժողովը ձեռնարկեց քննելու քաղաքային կանօնադրութեան բարենորոգման սահմ. ռամկ. օրինագիծը:

Դումայի մասնաժողովը ընդունեց, որ ոստիկանութեան գերագոյն ղեկավարութիւնը պէտք է կենտրոնացած լինի ներքին գործերի մինիստրի ձեռքում:

Ցարիցինի մօտ անյայտ անձինք անաչող յարձակւում են գործել № 502 գնացքի վրա:

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐ: Սկսվեց «դաշտային սատանաների» գործը, որի անդամները 1908—1911 թ. Կուբանի շրջանում սպանել են բազմաթիւ մարդիկ և աւազակութեամբ զբաղվել, ահաբեկելով տեղական ազգաբնակութիւնը: Ի թիւս միւսների մի մօր և աղջկայ աչքերի առաջ աւազակները մորթել են նրանց եօթ հարազատներին: Մեղադրւում է գնդապետ Վլադիմիրովը, պաշտպանում են 14 փաստաբաններ:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բացված է Պետերբուրգում ռուսերէն լեզուով լոյս տեսնող միակ ՉԻՐ ԵՒ ԱՄԵՆԻՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ բժշկական ամսագիր

„Журналъ-Лечебникъ"-ի 1914 թ. բաժանորդագրութիւնը.

Ամսագրի նպատակն է՝ հիւանդների նախազգուշացումն և առողջութեան պահպանումն:

Ամսագրի մէջ, յայտնի բժիշկների աջակցութեամբ, պարզ և հասկանալի լեզուով բացատրվում է այն բոլորը, ինչ որ անհրաժեշտ է առողջութեան և կեանքի երկարացման համար:

Բաժանորդագինն ամբողջ տարվայ համար 3 ՊՐԷՄԻԱՅՈՎ 2 ր., 1-ին պրեմիան պատի գեղեցիկ «Օրացոյց բժշկարան» 1914 թ., իսկ 2-րդ և 3-րդ պրէմիան բաժանորդների ցանկութեան և ընտրութեան համաձայն կուղարկվեն 2 հատ հետևեալ գրքերից. 1) Домашній лечебникъ (առանձին արժէ 1 ր.) 2) Грѣхи молодости (лечебникъ секр. болѣзней 1 р.), 3) Заразныя болѣзни домашнихъ животныхъ (1 р. 25 к.), 4) Искусственное безплодіе (1 р. 25 к.), 5) Самоучитель гипнотизма 2 р.), 6) Полный дѣловой письмовникъ (1 р.), 7) Поваренная книга для хозяекъ (1 р.). Պրէմիաները պատրաստ են և կուղարկվեն բաժանորդագինը ստանալուց անմիջապէս:

Բաժանորդագրվել կարելի է և վերադիր վճարով՝ (налож. плат.) 20 կ. աւելի արժէքով, այսինքն բաժանորդները վճարում են պոստին պրեմիաները ստանալուց 2 ր. 20 կ.:

Հասցէն՝ С. Петербургъ. м. 2 п. о. главная к-ра ред. „Журналъ-Лечебникъ".

(Հ.Հ.) 1033. 8—3

(В. 54178) 39—13

ՀՐԱՒԷՐ

Լրացած լինելով ս. Կարապետ եկեղեցու հոգաբարձուների պաշտօնավարութեան ժամանակամիջոցը՝ կիրակի, նոյեմբերի 24-ին, առ. ժամը 11-ին, յիշեալ եկ. զեցում լինելու է ծխականների երկրորդ և վերջին ընդհանուր ժողով ընտրելու երկու հոգաբարձուներ և եբեցփոխ: Ուստի խնդրում եմ նոյն եկեղեցու բոլոր չափահաս ծխականներին որոշված օրը և ժամին շնորհ բերել եկեղեցի՝ ընտրութեանը մասնակցելու:

Գործակալ՝ Ղեւոնդ ք. Մամիկոնեան

1071. 2—1

Ա. Մ. ԳՈՒԼԱՄԻՐԵԱՆՑԻ

ՊԱՏԻ ՀԱՏՈՒԱԾԱԿԱՆ

ՕՐԱՑՈՅՑԸ 1914 թ.

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է Երևանում.

ուր՝ բացի ամենօրեայ գուշակութիւններից՝ կան և էֆեմերտիի, Տանուտէր Ցուլի, տարվայ չորս եղանակների և մանրամասն գուշակութիւններ: Եւ յոյժ կարևոր և օգտակար, տնտեսական, բարոյական, բժշկական, հետաքրքրական, իմաստալից ու զուարճալի տեղեկութիւններով:

Նաև 25 ազգային պատկերներով օրացոյցի երեմների մեծութեամբ, և 10 թ. յաւելուածով: Տախտակը զարդարված է՝ ս. Մեսրոպի, ս. Սահակ Պարթևի և ս. Էջմիածնի գեղեցիկ պատկերներով հանդերձ 2 սիւնակ ազգային և եկեղեցական ժամանակագրութիւններով:

Գինն է 45 կոպ.

Գումարով գնողներին՝ նշանաւոր զեղչ կը լինի, իսկ վերադիր վճարով ցանկացողներին խնդրում ենք ուղարկել սկզբից վճարի կէսը: Ցանկացողներին խնդրում ենք շտապել: Մեր հասցէն՝ Эривань, Абгару Гуламирянцу.

(օ. մ.) 1061. 3—2

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը

սրանով պատիւ ունի հրաւիրելու պ. պ. բաժնետէրերին

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

որը կայանալու է 1913 թւի նոյեմբերի 27-ին, չորեքշաբթի օրը, երեկոյեան ժամը 7-ին, ընկերութեան գրասենեակում, Սօլօլակսկայա փողոց, տուն Արաֆելովի, № 9. ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆ ԿԸ ԼԻՆԻ՝ ծանօթանալ և վճիռ կայացնել Ընկերութեան գործունէութիւնը մեծացնելու, նոր ընկերներ ընդունելու և ուրիշ նաւթային հանքեր ու հողեր Ընկերութեան հետ միացնելու հարցերը:

Եթէ ժողովը սահմանված ձայների քանակութեան բացակայութեան պատճառով չը կայանայ, երկրորդ անգամ նշանակվում է նոյն տեղը նոյեմբերի 30-ին, 1913 թ. շաբաթ օրը, երեկոյեան ժամը 7-ին, որը կը համարվի կայացած, ի նկատի չառնելով ձայների քանակութիւնը (§ 29): (23, 27) 1038. 3—2

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ" ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Լինչ, «Պատմութիւն Հայաստանի», պատկերազարդ, ռուսերէն	18 ր.	
«Ոսկի բարեկամ կամ էֆրեմվերդի»	5 ր.	
Ֆրանգեան, «Գերմաներէն-հայերէն բառարան»	1 ր.	
Թիէր, «Պատմութիւն ֆրանսիական յեղափոխութեան», պատկերազ. 5 հատ.	5 ր.	
Շաարիան, «Մի գիւղացու պատմութիւն» պատկ., Վ. Փափազեանի	2 ր.	
Արարաջեան, «Ոսկի այբբենարան» պատկ., փոքրերի և մեծերի համար		5 կ.
Դեմիրճեան, «Դէպի տիեզերքը», բանաստեղծութիւններ		10 կ.
Շահրիկեան, «Ամուսնական խնդիրը իրաւական և ընկերային տեսակէտէն» եկեղեցու և սահմանադրութեան ոգին այս հարցի մասին		20 կ.
Փափազեան, «Պատկերներ. Ասիւծի մահը, Մեռնողները բարևում են»		10 կ.
Տէրտէրեան, «Լեռն Շանթ, Սեռի և դասալքութեան երգիչը»		20 կ.
Շանթ, «Հին Աստուածներ», ռուսերէնը 75 կ., հայերէնը		60 կ.
Պալենջեան, «Եգեսիայի արիւնոտ Ջարդերէն» պատմուածք		20 կ.
«Գիսաւորները», Ժողովրդական պատմ. ամեն տեսակ գիսաւորն. մասին		50 կ.
Պրոֆեսոր Համօնդ, «Երիտասարդութեան մեղքեր» նկարներով	1 ր.	
Գոչունեան, «Խորհրդաւոր աղջիկը ընկերութեան կեանքից»	1 ր.	
Վարդանեան, «Հայաստանի քարտէզը», մեծադիր, զոնաւոր կտաւի վրա	5 ր.	50 կ.
Օրմանեան, «Ազգապատում», Հայ ուղղափառ եկեղեցւոյ անցքերը, սկզբէն մինչև մեր օրերը, ազգային պարագաներով պատմուած: Լոյս է տեսել 13 պրակ, իւրաքանչիւրը 50 կ.	6 ր.	50 կ.
Պալասանեան, «Քերականութիւն հայոց լեզուի», Ա., Բ., Գ. մաս		75 կ.
«Ղուրան», արաբերէնից թարգմ. Ամիրխանեան, 600 երես	3 ր.	
Լեոնեան, «Գեղագրութեան օրինակներ», հայերէն գրել հիմնաւորապէս սովորելու համար, 3 հատոր, ֆրանսերէն այբուբենով	1 ր.	20 կ.
Շիրվանզադէ, «Չար ոգի», «Նամուս» և «Կործանվածը», 3 պիէս	2 ր.	25 կ.

Գրացուցակը ցանկացողներին ուղարկվում է: Դրամի տեղ կարելի է ուղարկել և մարկաներ:

Դիմել՝ Тифлисъ, „ГУТТЕНБЕРГЪ", Г. Галустяну. 1073. 1—1

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

Ե. Ա. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

ԹԻՖԼԻՍ, ԴՎՕՐՑՕՎԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ՏԵԼԵՖՕՆ 2—83.

ԸՆՏԻՐ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԵՐՕՍԻՆԻ ԼԱՄՊԱՆԵՐ ԹԷ ԽՈՀԱ-

ՆՈՑԱՅԻՆ ԵՒ ԹԷ ՎԱՌԱՐԱՆՆԵՐԻ

ԿԵՐՕՍԻՆՕ-ԿԱԼԻԼ ԼԱՊՏԵՐՆԵՐ

(Π 2.) 957. 0—3

Русская азбука

и первая книга для чтенія. 3-ье изданіе, цѣна 20 коп.

Յ. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ

Շքեղ, պատկերազարդ դասագիրք, բազմաթիւ պրօպիսներով, հայոց ուսումնարաններին համար, յարմարեցված նրանց կեանքին և ծրագրին:

Ռուս-հայ լիակ. բառարան, գ. 8 ր.	
Հայ-ռուս. լիակ. բառարան, գ. 6 ր.	
Աշխարհագրական բնական բնութիւնը. . . գ.	50 կ.
Ռուսերէնի ինքնուսոյց, Ա. տ. գ.	25 կ.
» » Բ. »	40 կ.

Դիմել՝ А. Дагбашяну. Въ г. Шушу, Армянская Семинарія.

(Հ.) 1072. 2—1

ՀՈՆՈՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԵՐ) ԴԷՄ

ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ

„SALO—ՊԻՋԻԼԻՆ"

Ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է իբրև հաստատուն միջոց: Գործադրելու ձեռնարկը կցված է տուփերին: Իսկական միայն տուփերում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.:

Միաժամանակ լաւ է ներգործում թէ սուր և թէ յարատեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայաջող բերքը:

ՊԱՀԵՍՏ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека Б. Конгейма.

Ուղարկվում է վերադիր վճարով: Ճանապարհածախքը պօստային տակդնով:

Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում:

(Ղ.) (П. 22276) 6 46

ՀՐԱՒԷՐ

Լրացած լինելով Զօրաբաշի ս. Գէորգ եկեղեցու երէցփոխի պաշտօնավարութեան ժամանակամիջոցը՝ կիրակի, նոյեմբերի 24-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, յիշեալ եկեղեցում նշանակված է ծխականների երկրորդ ընդհանուր ժողով՝ կատարելու նոր ընտրութիւն երէցփոխի. ուստի խնդրում եմ նոյն եկեղեցու բոլոր չափահաս ծխականներին որոշված օրը և ժամին շնորհ բերել եկեղեցի՝ ընտրութեանը մասնակցելու:

Գործակալ՝ Ղեւոնդ ք. Մամիկոնեան

1075. 2—1

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է

Ա. ԱԲԵՂԵԱՆԻ

կազմած

Ուղղագրակ. Բառգրքոյկը

երկրորդ տպագրութեամբ, բարեփոխած և լրացրած: Ուղղագր. բառգրքոյկը պարունակում է 1) մօտ 10,000 բառերի ցանկ, 2) Ուղղագրական կանոնները: Օժանդակ ձեռնարկ հայոց լեզուի ուղղագրութիւնը սովորելու համար: 256 երես, գինը 20 կոպէկ: Դիմել՝ բոլոր գրավաճառներին: Պահեստը Թիֆլիսի «Կոր» գրախանութում:

(Հ.Հ.) 1016. 6—5

Քաղաքից շուտով

ՄԵԿՆԵԼՈՒ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

ԾԱԽՎՈՒՄ Է

Գաստրօնօմիական խանութ

իր բոլոր սարք ու կարգով:

Հասցէն՝ Միքայէլեան պր. և Նէմէցկայա փողոցի անկիւն. հարցնել նոյն տեղը:

1065. 5—3

ՆՈՒԽՈՒ փոխանորդութեան Սուլթան-Նուխի և Ջալուգիւղերի համար հարկաւոր է ԵՐԿՈՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉ միջնակարգ կրթութեամբ, որ պէտք է առանդել կարողանան միդասեան դպրոցի բոլոր առարկաները և իմանան Թուրքերէն խօսել. ռոճիկ 300 ր., ծառայ, բնակարան, փայտ և լուսաւորութիւն:

Դիմել վիճակի փոխանորդին՝ Нуха. Архимандриту ЕГИШЕ.

1064. 3—3

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ

ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ

(ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)

կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր և այլն:

Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, Թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արևապերէն և լեռնականների բարբառով: Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշտօրէն և չափաւոր գներով: Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով:

Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել:

ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ:

Տելեֆօն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.